

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 39 (1086) 26 ВЕРАСНЯ 2012 г.

У Менску адчынілася беларускамоўная кавярня

У цэнтры Менска, на скрыжаванні вуліц Першамайскай, Ульянаўскай і Чырвонаармейскай, адкрылася кавярня "Альба-кава", дзе размаяўляюць толькі па-беларуску: і ўладальнік, і персанал, і наведвальнікі. Апошнім, праўда, гэта ўдаеца не заўсёды.

І ці то справа ў беларускай мове, ці то каву вараць нейкую асаблівую, але наведвальнікаў у кавярні - хоць адбадуляй!

Магчыма, прычына папулярнасці новай установы - у яе незвычайнасці. У інтэрвю карэспандэнту "Белсат" грамадзянне, якія пабылі ў кавярні "Альба-Кава", сцвярджаюць,

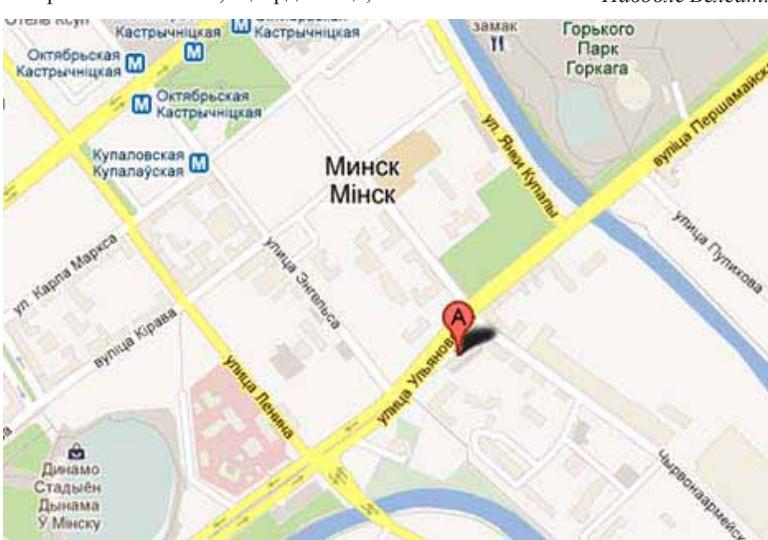
што так і павінна быць: беларусы абавязаны размаяўляць на роднай мове.

Уладальнік кавярні Аляксандр Міхнук лічыць, што займаеца такім жа бізнесам, як і ўсе астатнія, спраўна плаціць падаткі і хоча зрабіць нашу краіну лепшай.

- Пачынаць трэба з сябе, - кажа Міхнук. - Не треба крычаць: я за тое, каб было больш беларускіх школ і дзіцячых садкоў! Калі кожны бацька пачне гаварыць са сваімі дзецьмі па-беларуску, у нас усё будзе па-іншаму.

У кавярні бывае па паўтары сотні наведвальнікаў у дзень.

Паводле Белсат.

Да ведама сяброў рады ТБМ у адпаведнасці з рашэннем Сакратарыяту ТБМ ад 21 верасня **паседжанне чарговай Рады ТБМ адбудзеца**

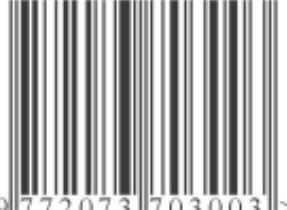
21 каstryчніка ў нядзелю ў сядзібе ТБМ па Румянцева, 13.

Рэгістрацыя з 10.00. Пачатак паседжання ў 11.00.

Асноўнае пытанне: прыняцце праекту плану дзейнасці ТБМ наступны год.

У сувязі з гэтым просім усіх сяброў ТБМ дасылаць свае пропановы ў план да 15 каstryчніка на сядзібу ТБМ.

ISSN 2073-7033

4 каstryчніка
у межах кампаніі "Будзьма" адбудзеца
прэзентацыя кнігі Т. Габрусь

"Пазія архітэктуры".

Імпрэза праводзіцца на сядзібе ТБМ
па вул. Румянцева, 13.

Пачатак - 18.00 гадзін. Уваход вольны.

Словы віншавання з нагоды юбілею

Пісаць віншальныя слова, адрасаваныя вельмі блізкаму табе чалавеку, з якім знаёмы не адно дзесяцігоддзе і звязаны не толькі сяброўскім адносінамі, вытворчымі стасункамі, але яшчэ і парадніўся праз дзяцей, складана. Рантам разумееш, што дужа цяжка знайсці тое адзінае трапнае слова, якое б гучала пераканаўча і да-кладнахарактарызавала яго не толькі як твайго прыяцеля, аднадумцу, але і шырока вядомую ў грамадстве асобу. Сённяшнія слова пра Алену Мікалаеўну Анісім, якая стаіць на парозе чалавечага поўдня. Імя спадарыні Алены ў многіх асацыянецца з рознымі праявамі культурна-грамадскага жыцця ў Беларусі. Так, вялікай частцы жыхароў Беларусі Алену Анісім вядома дзякуючы перадачы "Наша раніца", якая транслюеца на тэлевізійным канале АНТ. Адметны складнік згаданай перадачы - эпіоды пра беларускую мову, дакладней, пра яе багатыя слоўныя скарбы. На першы погляд, гучыць звычайная інфармацыя пра асобныя слова і выразы, якія спрадвеку жывуць у беларускай мове. Так, падаюцца сціслыя звесткі пра значэнне, гісторыю ўзінкнення і аса-блівасці ўжывання слова, але выбар тых беларускіх слоў, і, галоўнае, як расказваеца пра кожнае з іх, правакуе эмоцыі: якое ж яно адметнае і сакаўное, гэтае беларускае слова... Як добра, што выбірае сама слова і расказвае пра яго професійны мовавед...

Спадарыні Алены па адукацыі філолаг, яна закончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Пасля вучобы некалькі гадоў выкладала беларускую мову ў школе ў Менску, але потым, з 1991 г., перайшла на сталую працу ў сённяшні Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі, дзе і працуе зараз на пасадзе наукоўца-вага супрацоўніка ў аддзеле лексікалігі і лексікаграфіі. Навуковая праца Алены Мікалаеўны Анісім са словам спрычынілася да яго працяганды на беларускім тэлевізійным экране. Спадарыні Алены даводзіць звесткі пра нацыянальную мову беларусаў праз лёс асобных слоў, але робіць гэта нязмушана, і тым абдукае не толькі цікаўасць да мовы, але і да гісторыі нашай Бацькаўшчыны. І хоць робіць яна гэту справу ўжо некалькі гадоў запар, пачынаючы з верасня 2009 г., жаданне слухаць яе лінгвістычныя аповеды пра самабытнія наўтыкі беларускай мовы не пакідаюць гледача.

Іншым імем Алены Мікалаеўны Анісім прыгадваеца, калі размова заходзіць пра грамадскую аўяднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны". Яе сталая дачыненне з кіраўнічай радай Таварыства пачаліся ў 2001 г., якраз у той час яна была абрана намеснікам старшыні Таварыства. У 2011 г., дзякуючы ўласнай нястомнасці і аса-блістай актыўнасці, высокай прынцыпавасці

і ўменню працаўца з людзмі рознага са-цыяльнага стану і розных поглядаў, здо-льнасці дасягаць кам-прамісу паміж дзяр-жаўнымі структурамі і дзейнасцю грамад-ской арганізацыі, спа-дарыні Алена была абрана першым на-меснікам старшыні ТБМ імя Францішка Скарыны. Для Алены Мікалаеўны гэтае абр-аранне з'явілася сты-мулам працаўца яш-чэ больш, працаўца

і ўменню працаўца з людзмі рознага са-цыяльнага стану і розных поглядаў, здо-льнасці дасягаць кам-прамісу паміж дзяр-жаўнымі структурамі і дзейнасцю грамад-ской арганізацыі, спа-дарыні Алена была абрана першым на-меснікам старшыні ТБМ імя Францішка Скарыны. Для Алены Мікалаеўны гэтае абр-аранне з'явілася сты-мулам працаўца яш-чэ больш, працаўца

Сакратарыят ТБМ віншуе з юбілеем першага намесніка старшыні ТБМ Алену Анісім і жадае творчага натхнення, бадзёрасці, аптымізму, добрага здароўя і поспехаў у аса-блістым і грамадскім жыцці.

Відаць, без перабольшвання, такай адметнай жанчынай у сучасным куль-турна-грамадскім жыцці, накіраваным на замацаванне прастытужу беларускай нацыянальнай мовы, мы можам лічыць Алену Мікалаеўну Анісім.

Алену Мікалаеўну Анісім нарадзілася 28 верасня, у час, калі зямля багатая дарамі, калі прырода ўзна-гароджвае чалавека за працу і надае моцы для жыцця далей. Ведаючы самаахвярную дзейнасць Алены Мікалаеўны на карысць грамадскай справе, часам думаеш, адкуль бяруцца сілы ў гэтай жанчыны. Потым, прыгадаўшы час нараджэння, мусіш лічыць, што сама прырода паспрыяла і спрыяе ёй.

Яе малая радзіма - славутая Стайдубцоўшчына, вёска Савані, тут дзяўчынка нарадзілася. Бацькі Алены, настаўнікі мясцовай школы, пры-вілі не толькі любоў да Бацькаўшчыны, навучылі любіць родную мову, яны сфармавалі яе як прынцы-павага, мэтанакіраванага і самадастат-ковага чалавека. Гэтыя якасці і сёння вылучаюць Алену. Яна ўмее ўсту-паць і саступаць, аднак сваім прын-цыпамі ніколі не здраджвае. Менавіта такой мы добра ведаем яе. Але спа-дарыні Алены яшчэ і маці траіх дарос-лых дзяцей і бабуля, якая мае ўнуч-ку. Клопат пра сям'ю яна здолела спалучыць і спалучае з актыўнай грамадскай дзейнасцю. І, як заўсёды, у яе атрымліваецца, часу хапае на ўсё.

Сёння, калі Алену Мікалаеўну Анісім святкую свой юбілейны дзень нараджэння, усе мы, сябры, калегі па працы, былыя аднакурснікі і проста яе аднадумцы, хто добра ведае гэтага чудоўнага працаўніка чалавека, аба-ильную жанчыну, клапатлівую маці і пяшчотную бабулю шчыра віншуем Алену. Жадаём ёй моцнага здароўя, новых здзяйсненняў на шчодрай ніве беларушчыны.

Ад імя сяброў і аднакурсніка
Вераніка Курцова.

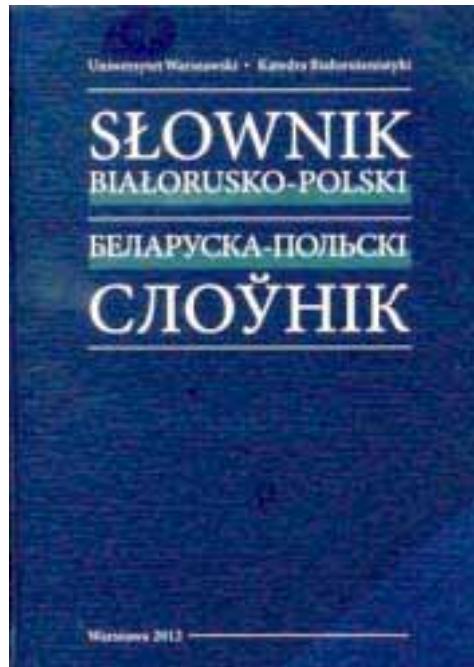
Варшаўскі ўніверсітэт выдаў беларуска-польскі слоўнік на 40 тысяч слоў

Беларуска-польскі слоўнік, які толькі што выйшаў у выдавецтве Варшаўскага ўніверсітэта хутка патрапіць у беларускія асяродкі Польшчы - паведамляе кіраунік кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта, прафесар Ніна Баршчэўская. У tym ліку гэта будучы і беларускія асяродкі на Падлессі.

- Да нас ужо тэлефанавалі і пыталіся з Беластоком, з кафедры беларускай філалогіі. Ведаю, што ёсьць зацікаўленні ў школах на Падлессі. Гэта як раз той рэгіён, тое месца, дзе і сапраўды павінна быць найбольшая зацікаўленне. Ведаю, што Люблін таксама цікавіцца гэтым слоўнікам. Гэта тыя асяродкі, дзе ёсьць студэнты беларусістыкі, дзе вядзенча навучанне беларускай мове.

Над гэтым слоўнікам навукоўцы-беларусісты з Варшаўскага ўніверсітэта працавалі больш за 20 гадоў. На больш як 800 старонках сабрана звыш 40 тысяч слоў. Слоўнік ахоплівае не толькі асноўныя лексічны склад сучаснай беларускай мовы, але і пэўную колькасць размоўных, рэдкіх, састарэлых ды спецыяльных словаў з розных галін навукі, мастацтва і тэхнікі.

Выданне адбылося дзякуючы фінансавай

падтрымцы Варшаўскага ўніверсітэта.

Улад Грынёўскі, Радыё Рацыя.

Варшаўскі ўніверсітэт - рэкордны конкурс на беларусістыку

На Кафедры беларусістыкі Варшаўскага ўніверсітэта - рэкордны конкурс. Па выніках другога туру ён складае больш за 4 чалавекі на месца. На 52 навучальныя месцы прэтэндуюць 220 польскіх юнакоў і дзяўчат. Такая высокая зацікаўленасць беларускай культурай і гісторыяй стала прымінай нечаканасцю для выкладчыкаў

Варшаўскага ўніверсітэта.

Супрацоўнік Кафедры беларусістыкі доктар Яраслаў Калета лічыць, што цікавасць палякаў да беларусаў, як і ўсіх іншых усходніх суседзяў,магла вырасці дзякуючы нядайняму футбольнаму чэмпіянату:

- Я думаю, што пасля чэмпіянату Еўропы ў Польшчы вельмі многа маладых

людей захапіла вучыцца ў нас і пазнаёміца з беларускай гісторыяй, культурай і мовай. Мы вельмі гэтаму рады.

Большасць кандыдатаў паходзіць з Варшавы, Любліна і Беластока. Вывучаць беларускую філалогію пажадалі таксама некалькі маладых людзей з Беларусі.

Radyo.net.

Новы слоўнік ад Лявона Баршчэўскага

Фіолаг і перакладчык Лявон Баршчэўскі працягівае працаваць над слоўнікамі. Бадай самай вядомай яго працай на гэтым ніве стаў "Еўраплоўнік" на 28 еўрапейскіх моваў. Акрамя таго ён укладальнік і рэдактар шэрагу нямецка-беларускіх слоўнікаў і "Кароткай граматыкі нямецкай

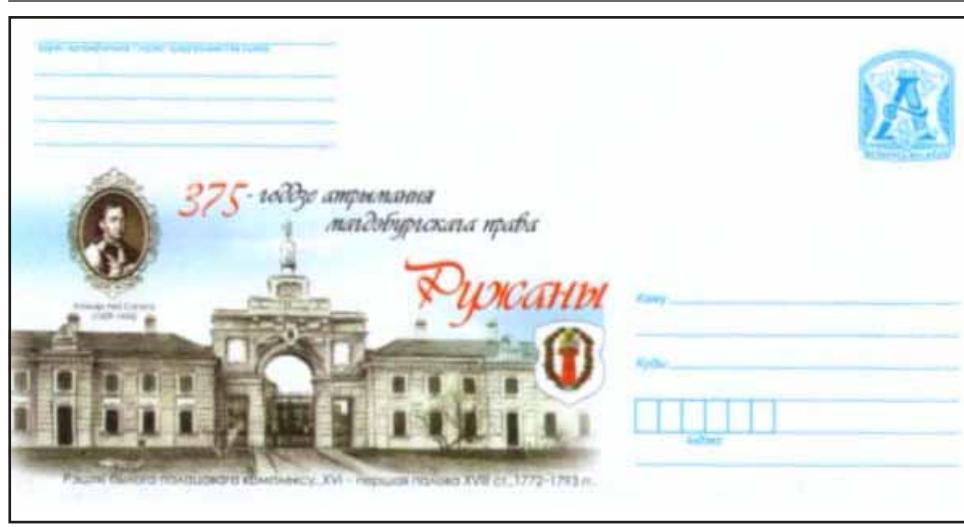
мовы". Апошнім часам Лявон Баршчэўскі працаўваў над польска-беларускім слоўнікамі:

- Закончыў слоўнік польска-беларускі для школьнікаў і студэнтаў, на 17 тысяч словаў. Там тэрміналогія і агульная лексіка, вось толькі за кончыў.

Гэта не першая праца,

прывечана польскай мове. У 2008 годзе пабачыла свет "Кароткая граматыка польскай мовы" аўтарства Лявона Баршчэўскага, а лягась вышашаў укладзены і адрэдагаваны ім "Беларуска-польскі размоўнік-дадзенік".

Васіль Крокава,
Радыё Рацыя.

"Белпошта" выдала мастакскі маркаваны канверт прысвечаны 375-годдзю атрымання Ружанамі Магдэбургскага права.

Мовазнаўчы досвед

Новыя набыткі і старыя памылкі

Абедавы, абедзены, абедзены. "А час ў нас ужо абедавы. Звычайна абедаю за рулём па дарозе з работы дадому" (Дзеяслоў. 2012. № 2 (57). С.186). Слоўнік падаюць прыміткавую форму **адабед** толькі ўсесаюзнай ўзору: **абедзены - обеднены**. Правда, у найноўшым перакладным слоўніку гэты прыміткі не мае суфікса **-енн-**, а тыповы для беларускай мовы суфікс **-ен-**: "Абедзены - обідній; а, перапынак - обіднія перера, а, стол - обідній стіл" (Беларуска-украінскі слоўнік. Кіеў. Выдавецтва "Довіра", 2006, с. 26).

Суфікс **-енн-** нехарактэрны беларускай мове (як і **-онн-**), нават пры збегу зычных утваральнаі асновы (канцаўмі **в, м, ф**) у беларускай мове выкарыстоўваецца **-ав- (-ов-)**, што засведчана першым акадэмічным "Руска-беларускім слоўнікам" пад рэдакцыяй Я. Коласа, К. Крапівы, П. Глебкі (Масква, 1953): **брітвенны - брытававы, дратвенны - дратававы, дарэформававы, воспававы, фірмавы**. І тэрміналагічны слоўнік 1992-1999 гг. фіксуе натуральныя для беларускай мовы формы з суфіксам **-ав-**: **беспісмовавы мовы, бясформававы, дарэформававы, воспававы, падэшававы, плазмававы, фірмававы і фірмавы** і інш.

Сумяшчэнне, сумяшчальніцтва. "Усходнім узбярэжжам можна трапіць у грэцкую піцэрыю, дзе таксама ёсьць кухар, па сумяшченні гітарыст" (Дзеяслоў. 2012. № 2 (57). С.184). У слоўніках бачым **сумяшчальніцтва**. Каляк з рус. **совместительство**. Лексема **сумяшчение** выразнае беларускамунае ўтварэнне з высокапрадукцыйным фармантам **-енне**. Як і слоўнікавае **ўмяшанне** на месцы штучнага **ўмяшальніцтва**, якое нярэдка трапляеца на старонках перыядычнага друку. "Руска-беларускі слоўнік" 1993 года (і яго перавыданне 2005 г.) спрэвідліва засведчыць: **Вмешательство - умяшанне** (T.1, с.184).

Горба, горба і гурба, гурма. "Пазносіў Ён мярзоцце ў горбу, сабраў між пустак і канай, затым нахай плюгаўствам торбу і моцным паскам завязаў" (Полымя. 2012. № 8. С.85).

Слоўнікі не падаюць першага слова (**горба**), а толькі астатнія: **горба** 'куча снегу, намеценая ветрам'; **гурба** 'група, гурт'; **гурма** 'група, гурт'. Між тым слова **горба** 'куча' актыўна выкарыстоўваецца ў народнай мове пайднёва-заходняга рэгіёна Беларусі (Зэльвеншчына, Слонімшчына, Брэсцкая). Яно зафіксована і ў нашых лексікаграфічных працах: "Дыялектны слоўнік (Заворак Зэльвеншчыны. - Мінск, 1970, с. 46) і "Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны" (Гродна, 2005, с. 36) з значэннем 'куча': **Картоплі ў горбу катам, а тагды ў мяхе зъбіраям. Скідай камянё ў горбу.** Бачым яго і ў працы T.

Сцяшковіч "Матэрыйалы да слоўніка Гродзенскай вобласці" (Мінск, 1972, с.125): "Горба ж. Куча. Многа горбаў гною навазілі. Горбы снегу надуло".

Форма **гурба** (снегу) узікла як вынік кантамінацыі свайго беларускага **горба** і пазычання з польскай мовы **gura**'гара, гурба (снегу)". Сама форма **гурба** разглядаецца этыологиямі (А. Булька і інш.) як пазычанне з польскай мовы (дзе яно - германізм).

Слова **горба** з семантыкай 'куча актыўна выкарыстоўваеща і знамітамі беларускімі пісменнікамі. Напрыклад, Віктарам Гардзее (у легендзе "Скуль узяўся бусел" у згаданым часопісе "Полымя" (№ 8 за 2012 г.).

Вынік, следства. "Мы нават не задумаемся, што на проблемы можна глядзець такім чынам - **пераіншчына** і следства. Хачу адзначыць адну глыбокую **психалагічную памылку: перабытванне прычыны і следства**" (Маладосць. 2012. № 4. С.87).

Беларуская мова мае свой адмысловы адпаведнік да рус. **следства**. "Руска-беларускі слоўнік" (1993, Т.3, с. 370) падае: "Следствие I ср. 1. (вывод) вывад, 2. (результат) вынік. Следствие II юр. следства ср. предварительное с. - папярэднєе следства; судебное с. - судовае следства".

Такім чынам, словаследства выкарыстоўваецца ў беларускай мове толькі як юрыдычны тэрмін - "высвятленне органамі юстыціі абставін, звязаных са злачынствам. Весці следства" (Глумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. 1996, с. 608).

У прыведзеных тэксце павінна быць **вынік** (а не следства).

Амерыканізаваны, амерыканізраваны. "Думка спачы гэтыя амерыканізраваныя кексы дома пададліся прасцейшай" (Дзеяслоў. 2012. № 2 (57). С.174). Беларуская мова не мае суфікса **-ізірава-**, а толькі **-іза-**. Утварэнні з гэтым суфіксам як норма зацвіданы нашымі акадэмічнымі слоўнікамі. "Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія, Арфаграфія, Акцэнтуацыя. Словазменненне" Пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М.В. Бірылы (Мінск, 1987, с.71) падае: **амерыканізаваны, амерыканізаваны**.

Амерыканізаваны, амерыканізраваны. "Думка спачы гэтыя амерыканізраваныя кексы дома пададліся прасцейшай" (Дзеяслоў. 2012. № 2 (57). С.174). Беларуская мова не мае суфікса **-ізірава-**, а толькі **-іза-**. Утварэнні з гэтым суфіксам як норма зацвіданы нашымі акадэмічнымі слоўнікамі. "Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія, Арфаграфія, Акцэнтуацыя. Словазменненне" Пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М.В. Бірылы (Мінск, 1987, с.71) падае: **амерыканізованы, амерыканізраваны**.

Малеча, малышня. "Малышня з вамі няхай нянячыца" (Дзеяслоў. 2012. № 2 (57). С.175). Слоўнікі не падаюць у беларускай мове лексемы **малышня**. Адпаведнікамі гэтага рускага слова выступае сваямойнае **малеча** 'маленькая дзеци'. "Малеча і старыя ... з дня ў дзень снавалі на лесе з лазовымі кошыкамі" (Мележ) (Тлумачальны слоўнік беларускай мовы. Т.3. 1979. С.96).

Плямісты, а не пятністы. "На табе, хлопчык, светлая, пятністая панамка... Ты прыехаў да нас у боціках з белымі плямамі" (Полымя. 2012. № 1 (987). С.11, 17). Ад беларускага

Павел Сяцко

плямісты ўтвораны прымітнік **плямісты**, яму адпавядае руск. **пятністый** (утварэнне ад **пято**): "Пятністый - плямісты; пятністый олень - плямісты алень" (Руска-беларускі слоўнік. 1993, т.3, с.141).

Называны, званы а не называюмы. "Грамадства сутыкнулася з проблемамі дзяяці, што жылі ў так называюмых сям'ях сацыяльна небяспечных" (Полымя. 2012. № 1. С.41). Па-беларуску тут нарматыўна: **так званых**, што засведчана згаданым "Руска-беларускім слоўнікам" (Т.2, с. 122): "Называ́мый 1. прич. называ́ны; 2. прил. званы; называны; **так называемый - так званы**".

У перакладных беларускіх тэкстах нярэдка сутыкна ўпісаныя памылкі, якія адносяцца да беларускіх сінтаксічных структур. Так, у цудоўна выдаленай ілюстраціі кнізе "Белавежская пушча" (аўтар Мікалаі Шарай) сутыкаемся з небеларускімі выразамі (нядалыя, даслоўна перакладзеныя ці неперакладзеныя) і сінтаксічнымі канструкцыямі: "Іміжволі пытаеш сябе: чи не пад гэтым дубам асіцюрожна падкрадаўся апонін з племені ятвягай, знікіх абарыгенаў пушчы?" (С.1.) "Тры пятыя дрэвасто старай двухсотгадовага ўзросту..." "Аматары прыроды ведаюць Мікалая Шарая па фотаздымкам, замалёўкам, рэпартажам, заснаваным на часопісе "Родная прырода" і ініх выданнях".

Кожны народ мае свае адметныя сродкі і способы адлюстравання навакольнага свету, сваю "карціну свету". Невыпадкова і сваяцкія мовы пра аднолькавае нярэдка каўчыць па-рознаму. Беларусы: **Абое рабое** - расіяне: **Два сапога пары**; **Пераначуем - болей пачуем** - **Утро вечера мудренее**; **У вырай збіраца - Дышать на ладан** і пад.

У прыведзеных тут ўрэуку з "Белавежской пушчы" надта адчуваеца "аднолькавае думанне" розных, хоць і сваяцкіх

Адказ маім апанентам

8 жніўня 2012 года на с. 2-3 штотыднёвіка "Наша слова" апублікаваны артыкул Юрыя Пацюпы і Крысціны Пучынскай "Лыжка мёду і бочка дзёгцю. Зноў пра "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф. Піскунова". Гэты артыкул з'явіўся водгукам на маю рэцензію "Падзвіжніцкая праца ў галіне роднай мовы", што была апублікавана ў гэтым жа штотыднёвіку 11 ліпеня 2012 года на с. 2-3.

А ўтары артыкула з самага пачатку вінавацяць мяне, што "ледзь не кожны абзац [майёй рэцэнзii] з выкрываль-ніцка-абвіанаўчым зачынам". А гэта ж абсолютная няпраўда. Мая рэцэнзія напісана ў на-рмальным стылі для такога роду публікацый, у канструктыў-nym, дзелавым навуковым ду-ху, у спакойнай манеры аналізу працы, што рэцэнзуеца. А ўтары пішуць, што гэта "рэцэнзія называеца неаб'екту́йнай, тэндэнцыйнай, замоўленай". А гэта ж абсолютна не так. Нікай неаб'екту́йнасці і тэндэнцый-насці ў маёй рэцэнзіі няма. Я нават, перачытаўшы гэтыя слова маіх апанентаў, дадзі час нават не мог паверыць, што яны накіраваныя менавіта ў мой адрас, а не ў чый-небудзь іншы. Сцвярджаеца апанентамі, што мая рэцэнзія нібыта мне кімсьці замоўленая. Каб я сядзеў і толькі чакаў замоўленасці рэцэнзіі, я б мог праседзець 70 гадоў і не дачакацца такой замоўленасці. Замоўленымі, як правіла, бываюць толькі рэкомендацыйныя рэцэнзіі ад выда-вецтваў ці прыватных асоб на дазвол або недазвол прапускання рукапісаў прац у друк. Прарацуваўшы 40 гадоў у беларускай акадэмічнай лек-сікаграфіі і лексікалогіі, я пад-рыхтаваў і апублікаваў у друку многія дзясяткі навуковых рэцэнзій і рефератаў на розныя працы, а таксама рэкамендацыйныя рэцэнзіі на рукапісы для выдавецтваў. Многія з та-кіх маіх рэцэнзій публіковаліся ў друку нават у форме вялікіх артыкулаў, нават з працягам у некалькіх нумарах выданняў з падрабязным разборам надру-каваных слоўнікаў, даведнікаў, манаграфій і інш. (дарэчы, такія мае рэцэнзіі-агляды былі змеш-чаны і на старонках штотыд-нёвіка "Наша слова"). І ніво-дзін аўтар ці калектыв аўтараў, калі гэта выдадзеная ці пад-рыхтаваная да друку праца

была калектыўнай, не выказаў мне ніколі ні пісъмовых, ні вусных прэтэнзій да маёй ацэнкі іх пладоў напісання. Наадварот, многія з таких аўтараў прыходзілі да мяне з падзякай за падрабязны аналіз іх прац, многія са словамі: "Мікалай Нілавіч, мы многаму навучыліся з Вашых рэцэнзій і гэта нягледзячы на тое, што мы многія нашмат старэйшыя за Вас па ўзросце". Многія з аўтараў абяцаюць ў далейшым улічыць мае крытычныя заўвагі ў сваёй навуковай працы ў будучым.

Мае апаненты, Юрый Пациопа і Крысціна Пучынская, заяўляюць, што я метадычна, са сваёй галавы наўтвараў адззеяслоўных назоўнікаў на **-нне** ад дзеясловаў на **-цы (-ца)**. Сапраўды, ад дзеясловаў на **-цы (-ца)** можна фармальна ўтварыць, відаць, тысячи слоў. Аўтары артыкула ўмаўчалі, што ў маёй рэцэнзii было ўказано, што ў рэкамендацыйны спіс я ўключыў не ўсе адззеяслоўныя назоўнікі, а толькі "жывыя" слова: слова яшчэ не падавалі. А вось у рээстры Слоўніка Фёдара Антонавіча Піскунова гэта моўная адзінка ўжо ёсьць. Ф.А. Піскуной правільна зрабіў, што ўключыў яго ў свой даведнік, бо слова ўжо стала ўжывацца ў пісьмовай мове. І я распісваючы для свайго "Слоўніка сінонімаў беларускай мовы" матэрыялы кніг паэтэсы Галіны Каржанеўскай, напаткаў вось наступнае ўжыванне слова **нічыйнасць** у яе масцакім творы:

такім іврі.
Енчыць дзеесцьі
нічыйная кошка,
I бяздомны сабака - бядак,
Бо нічыйнасць -
нялёгкая ношка
Не даецца яна проста так...
(Галіна Каржанеўская
Вершаняты. Мініяцюры
Мінск 2005 с 107)

Аўтары артыкула "Лыжка мёд..." апраўдаюць не паўната падачы матэрыялу ў Слоўніку Ф.А. Піскунова ў яго дадатку "Геаграфічныя назвы свету" тым, што, маўляючы такая непаўната падачы ёсць у самых буйнамаштабных геаграфічных атласах свету. Аўтар гэтых радкоў у сваёй рэцэнзіі не патрабаваў ад шаноўнага Фёдара Антонавіча падачы ўсіх геаграфічных назваў свету. Але ж калі ён падае ў сваім слоўніку такі матэрыял з бліжэйшага геаграфічнага акружэння Беларусі, то па гэтай зоне павінен быць больш-меншы парадак, а то, як ужо адзначалася ў маёй рэцэнзіі, у даведніку Ф.А. Піскунова расійская аўтаномная рэспублікі Адыгейя, Башкірская Бурація, Карэлія, Татарстан, Тыва, Хакасія ёсць, а рэспублікі Інгушэція, Калмыкія, Комі, Каракачаева-Чаркесія, Удмуртыя, Чувашыя, Чечня і інш. нямаюцца. У межах Беларусі Днепр, Нёман і інш. ёсць, а Заходнія Дзвіны нямаюцца. Тоэ самае і з морамі: Жоўтае мора, Чорнае мора, Чырвонае мора і інші ёсць, а назваў Баранцава мора, Белае мора, Грэнландскае мора і г.д. нямаюцца.

з-за абмежаванасці яго аб'emu. Зацікаўлены чытач і спецыяліст гэта можа прасачыць, параўнаўшы дадзеныя выданні. Чацвёртае. Адсутнасць таго ці іншага слова ў картатэках, сеціве або ў пісьмовых крыніцах зусім не азначае, што слова не жыве ў мове і не мае права на ўключэнне яго ў той ці іншы слоўнік.

Неабходна сказаць і наступнае. У апошні час набылі пашиярэнне ў беларускай пісьмовай мове (а таксама і ў іншых мовах) адпрыметнікавыя на- зоўнікі тыпу *летуценнасць*, *навукападобнасць*, *навуко- васць*, *ніткападобнасць* і інш. Падобныя слова яшчэ з доляй асцярогі трапляюць у філалагічныя слоўнікі. Так напрыклад, аўтары і рэдактары ў аднatomным "Глумачальнym слоўніку беларускай літаратурнай мовы" (1996) пры слове *нічы́нны* яго вытворнага *нічы́ннасць* слова з многім значэннямі, і у перакладных, глумачальных арфаграфічных і граматычных слоўніках і даведніках яно павінна афармляцца як адно слова. Так і ёсць у абсалютнай большасці акадэмічных і іншых слоўнікаў. Парушэнне толькі зроблена са словам **ложса** ж. **ложса** н. у "Слоўніку беларускай мовы" (1987) пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М.В. Бірылы і ў "Слоўніку беларускай мовы" (2012). Тут два слова **ложса**, і яны павінны быті паказаны як амо-

НІМЫ.

Дарэчы, нядаўна выйшаў з друку "Слойнік новай актуальнай лексікі" К.Д. Шчаснай (Мінск. "Права і эканоміка". 2012. 102 с.). У ім класічна вытрыманы ўсе лексіка-графічныя каноны і ў тым ліку такія з'явы, як аманімія і полісемія. У аўтара гэтых радкоў няма прэтэнзій да падачы ў названым лексікаграфічным даведніку амонімаў і полісемантычных моўных адзінак.

"Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф.А. Піскунова бярэ на сябе функцыі арфаграфічнага і граматычнага даведніка. Тлумачэнне рэестравых адзінак не ўваходзіла ў задачу згаданага слоўніка. Дэфініцыя аўтар падае толькі ў крайніх неабходных выпадках. І гэта правільна. Не лішнім было бы падаць яшчэ дэфініцыі пры словах, якія ўпершыню ўвядзяцца ў слоўнікавы даведнік. Сэнс якіх незнаёмы нават спецыялістам-мовазнаўцам, не гаворачы ўжо пра шараговых карыстальнікаў слоўнікам. Пералік такіх моўных адзінак аўтарам рэцэнзіі прыводзіўся. І гэта было сказана ў спакойнай форме, а не бесцзырмонна, як гэта заяўляеца ў артыкуле "Лыжка мёду...". І аўтар рэцензіі ў дадзеным выпадку і не думаў перакручваць нейкі там плюс на мінус, як гаворыцца ў названым артыкуле.

Трабда сказаця яшчэ тое, што, на вялікі жаль, аўтары артыкула ў некаторых месцах маёй рэцензіі не ўразумелі, дзе ў маіх заўвагах па слоўніку Фёдара Антонавіча Піскунова ёсць плюс, а дзе мінус. Так вада ўступнай частцы сваёй рэцензіі я прыводжу такі абзац: "Аўтары Слоўніка свядома адмовіўся на старонках свайго выдання ад памет "разм.", "абл." (або "дыял.") і розных стылістычных памет. Пры такіх моўных адзінках маецца спецыяльны надрадковы сімвал * (зорачка)". І гэты абзац мнай прыведзены ў самым адабральным сэнсе пазіцыі Фёдара Антонавіча. Тут ён, дарэчы, выбраў вельмі ўдалы шлях падачы такіх, ненейтральных лексічных адзінак. Аўтары ж артыкуулаваюць "Лыжка мёду..." перанеслі гэты мой абзац у сярэдзіну маіх крытычных заўваг, сказалі сэнс, што гэтага майго выказвання і прыпісалі гэтым мне яшчэ адзін нейкі "грэх" і выказалі гэта ў недарэчнай па сэнсе і грубай па форме наступнай сэнтэнцыі: "Вось так рэцензент адмахнуўся ад проблемы, якой абцягнуўся жараныя акадэмічныя слоўнікі, і заадно несумленным прыёмам уеў Ф. Піскунова, маўляў той проста замяніць

мазалу, тоді проста заміна, такія познаки "зорачакий"! Вось тут сапрауды аўтары артыкула замянілі плюс на мінус, у майі адбрайальным выказванні пазыцыі Ф.А. Піскунова. Да рэчы, і я, таксама як і аўтары артыкула "Лыжка мёду...", лічу абсалютна няправільным зняцце абмежавальных памет пры

рэестравых словах у "Слоўніку беларускай мовы" 2012 года выдання.

І нарэшце апошняя заўвага аўтараў артыкула "Лыжка мёду..." - наконт таго, што М. Крыўко шмат тыдня ўядоўся ў тэкст слоўніка Ф. Піскунова, каб вылавіць усе агрэхі, што ёсьць у гэтай кнізе, і асабліва аднонасць правільнасці-неправільнасці размішчэння слоў у строгім алфавітным парадку. Тут варта сказаць, што я прачытаў уважліва ўвесце тэкст Слоўніка Ф.А. Піскунова за трэх выходных дні. Потым быў этап сістэматyzациі заўваг па слоўніку, а сам тэкст рэцэнзii быў напісаны на адным дыханні за адзін выходны дзень. Дарэчы, у тэкст рэцэнзii не ўвайшла вялікая колькасць маіх дробязных заўваг і каментарыяў. Не ў маім стылі захапляцца ў рэцэнзiях дробязнымі заўвагамі; не было такіх і ў маіх папярэдніх рэцэнзiях на многія і многія даведнікі. Я ж пастараўся ў рэцэнзii закрануць толькі самыя істотныя моманты гэтага лексікографічнага даведніка, даць самыя істотныя заўвагі.

Многія спецыялісты, якія прачыталі маю рэцэнзию на Слоўнік Ф.А. Піскунова і пазнаёміліся з самім зместам працы Піскунова, наадварот лічаць, што я надта перахваліў

Многія спеціалістки, які працювали маю розцінзюючи на Слово́нік Ф.А. Піскунова і познаєміліся з самім зместом праць Піскунова, наадварот лічаць, що я надта перахвалив Фёдара Антонавіча, назваўши яго падзвіжникам і г.д. Маўляю, усе мы ў той ці іншай ступені падзвіжнікі, асабліва лексіко-графы, шчыруючы кожны дзень за сваімі рабочымі стадамі над руцінай, пяцькай пра-

ламі над руцінан, цілкай працай. Але я ж не адмаўляюся ад сваёй думкі і павтараю яе тут: падзвіжніцтва Фёдара Антонавіча Піскунова заслугоўвае самай высокай ацэнкі, а яго "Вялікі слоўнік беларускай мовы" з'яўляецца гонарам беларускай, усёй славянскай лексікографіі. А крытычныя, жанр.

Усе каноны, прынцы-
пы і патрабаванні, якія прад'яў-
ляюцца да такога віду пісь-
мовага жанру, як навуковая
рэцэнзія, мной выкананыя: ус-
тупная частка, станоўчая ацэн-
ка працы, што рэцэнзуецца,
крытычны агляд работы і за-
ключчная частка.

Такое.
Сітуацыя паказвае,
што ці не набывае жыццё ў
беларускай мове новы фразе-
алагізм *лыжка мёду і бочкa*
дзёгю. Гэта пытанне для
роздуму і даследавання мова-
чайшай.

знаўцам-фразеолагам.
У чытачоў "Нашага слова" хачу папрасіць прабачэння, што я ўвязаўся ў гэту скандалную і фактычна непатрэбную пісьмовую дыскусію, якая адбірае толькі дарагі час у іх, у мяне і ва ўсіх, хто ў яе ўцягваецца.

Мікалай Крыўко,
вядучы навуковы супрацоўнік
Інстытута мовы і
літаратуры імя Якуба
Коласа і Янкі Купалы
НАН Беларусі.

Славамір Адамовіч абаране свае моўныя права

30 жніўня 2012 г. у РДЦ № 2 ЖРЭА Кастрычніцкага раёна г. Менска ад Славаміра Адамовіча запатрабавалі, каб ён запоўніў форму заявы аб рэгістрацыі па месцы жыхарства, бланк якой меўся толькі на рускай мове, на рускай жа мове. Калі ж Славамір Адамовіч падаў паштартыстычную форму, запоўненую па-беларуску, яна настойліва давала зразумець, што яго дакументы могуць і не быць прынятыя да разгляду. Начальнік РДЦ пры гэтым запытала, ці прынцыпова тое, што сп. Адамовіч запоўніў картку па-беларуску. Размовы з супрацоўнікамі РДЦ Славамір Адамовіч зафіксаваў на мабільную відэакамеру. У вуснай размове з паштартысткай, якая папярэднічала падачы дакументаў, апошняя таксама настойліва патрабавала, каб паэт размаўляў з ёй на другой дзяржаўнай мове.

На скаргу, занесеную ў Кнігу заўваг і прапаноў, Славамір Адамовіч атрымаў адказ, у якім начальнік РДЦ паведамляе, што, паколькі ў Беларусі дзве дзяржаўныя мовы, а форма заявы складзена на рускай мове, яму "было прапанавана" запоўніць яе на рускай мове. Такі адказ Славаміра Адамовіча не задаволіў, і ён будзе дамагацца прысягнення супрацоўнікаў РДЦ да адказнасці, прадугледжанай законам за стварэнне перашкод і амежаванняў у карыстанні беларускай мовай.

Калі ў дзяржаўных органах ці іншых установах Вам стваралі перашкоды ў карыстанні роднай мовай, альбо калі Вы заўважаеце, што пэўныя формы дакументаў маюцца толькі на другой дзяржаўнай мове, просім Вас паведамляць пра гэта ў ТБМ. Таксама ведайце, што ў гэтым выпадку для абароны сваіх моўных правоў Вы можаце дзеянічна наступным чынам:

1) напісаць скаргу ў Кнігу заўваг і прапаноў, адказ на якую, па агульнім правілы, павінен быць дадзены ў 15-дзённы тэрмін (арт. 17 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб звяротах грамадзян і юрыдычных асоб");

2) дамагацца прысягнення парушальнікаў да адміністрацыйнай адказнасці на падставе арт. 9.22 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях (КаП):

"Артыкул 9.22. Парушэнне заканадаўства аб мовах."

Публічная знявага, ганьбование дзяржаўных і іншых нацыянальных моў, стварэнне перашкод і амежаванняў у карыстанні імі, пропаведзь варожасці на моўнай глебе - цягнучь накладанне штрафу ў памеры ад чатырох да дзесяці базавых величынь."

Для таго, каб прысягнучы да адказнасці паводле гэтай нормы, на парушальніка павінен быць складзены пратакол аб адміністрацыйным правапарушэннем. У адпаведнасці з арт. 3.30 Праіскульна-выкаўнага кодэкса Рэспублікі

Юрыст ТБМ.

Вішуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў кастрычніку

Акаловіч Леанід Аляксандар.	Думанская Ганна Рыгораўна	Маслюкоў Іван Віктаравіч
Алейнік Іна Міхайлаўна	Ермаковіч Леанід Іванавіч	Мацвеенка Аляксандар Яўген.
Алейнік Юры Леанідавіч	Ермалович Васіль Васільевіч	Сідарчук Кірыл Валер'евіч
Арлова Эрыка	Жаўтук Уладзімір	Мініяла Ганна Сяргеёўна
Арлова Эсфір Віктараўна	Жэгалава Тарэса Міхайлаўна	Міцкевіч Уладзімір Валянц.
Архуцік Мікалай	Зволінскі Тодар	Мішчанчук Мікалай Іванавіч
Арцёменка Віталь	Землякоў Міхail Канстанцін.	Навуменка Генадзь
Місевіч Аляксандра	Зянковіч Юрась	Навумчык Іосіф Адамавіч
Міснікова Кацярына	Іваноў Максім Генадзьевіч	Несцярук Валеры Фёдар.
Байдакова Ганна Дзмітрыеўна	Іўчанкоў Мікалай Мікалаевіч	Осіпава Аляксандра
Бамбіза Мікалай Рыгоравіч	Кавецкая Наталля Уладзім.	Палейка Анатоль
Барташэвіч Антаніна	Казак Валянціна	Палецюк Валеры Віктаравіч
Барэль Васіль	Казлоў Алег Яўгенавіч	Палубятка Іосіф
Бордак Наталля Васільеўна	Каратай Уладзімір Арсеньев.	Палянскі Аляксандар Сярг.
Брыцько Аляксей	Касцючэнка Ірына	Панамарова Лізавета Сярг.
Бубала Антон	Каханчык Зміцер	Пасюкевіч Ірына Уладзіслав.
Буйніцкая Марына	Качаноўская Наталля	Піліпенка Алена
Булат Алена Анатольеўна	Качарагіна Людміла Алякс.	Пракаповіч Ілля Мікалаевіч
Бусел Мікалай Кліменцьевіч	Клундук Святлана Сяргеёўна	Праневіч Генадзь Мікалаевіч
Бягун Рацібор Аляксандар.	Конюх Віктар Лявонавіч	Пунько Вольга Язэпаўна
Бялецкі Віктар Пятровіч	Краўцоў Мікалай	Пярова Маргарыта Сярг.
Валуненка Ірына Іванаўна	Крой Аляксандар Ільч	Пярова Наталля Юр'еўна
Ваўкаўшчыцкая Таццяна	Крупіца Валянціна	Пяткевіч Лізавета Алегаўна
Верабей Таццяна Пятроўна	Кулеш Алена	Раманоўскі Валер Іванавіч
Вератынскі Кірыл Віктаравіч	Кульбіцкі Сяргей Валер'евіч	Раманоўскі Уладзімір Іванав.
Войніч Вераніка	Кунцэвіч Зінаіда Мікалаеўна	Раманцоў Зміцер Уладзімір.
Гарбуль Аляксандар Васільев.	Куржалай Алег Васільевіч	Раманюк Раман
Гарніцкі Янка Андрэевіч	Кутас Тамара	Розберг Дзяніс Уладзіміравіч
Гіль Міхайл Нікадзімавіч	Кушнер Васіль Федаравіч	Рудзенак Алег
Глот Аляксей	Лебедзеў Уладзімір Ануфр.	Рудовіч Алена
Грынкевич Георгі Ігаравіч	Лебядзевіч Д.М.	Руды Яўген Ігаравіч
Грышчук Ганна Рыгораўна	Лепешаў Іван Якаўлевіч	Русіновіч Іван Кузьміч
Дамарад Святлана	Ліс Дар'я Алегаўна	Рындзевіч Вячаслаў
Даніловіч М.А.	Лучко Валянцін Станіслав.	Саваеу Кім Сяргеевіч
Даржынкевич Генрых Фелікс.	Люкевіч Уладзімір Паўлавіч	Савіч Яўген
Дзедушкова Алена	Лявонава Галіна	Сагановіч Яніна Генадзеўна
Дзенісевич Лідзія	Мазырка Аляксандар	Сазонаў Віктар Паўлавіч
Дзержынскія Вераніка Аў.	Макруш Сяргей Вячаслав.	Сакевіч Уладзімір Клеменц.
Дзіцэвіч Юлія	Малец Таццяна	Салаўёў Мікалай
Дэміతрыенка Анатоль Іван.	Малько Вячаслаў Аляксанд.	Святоха Генадзь Уладзімір.
Джэгайла Уладзімір Васільев.	Мальцева Ірина	Сёмкіна Вольга Віктораўна
Долбік Ларыса Рыгораўна	Масяйчук Аляксандар	Семянчук Валеры
Дудар Таццяна Аляксандра.	Мартысюк Вера	Семянчук Генадзь

УНІВЕРСІТЭТ ЛАЗАРСКАГА / LAZARSKI UNIVERSITY вядучы прыватны ўніверсітэт бізнесу і права ў Польшчы

- Студэнты з 30 краінаў свету
- Кваліфікаваныя выкладчыкі з ЗША і Еўропы
- Выпускнікі англамоўных праграмаў атрымліваюць два дыпломы – польскі і брытанскі
- Сістэма адукацыі накіраваная на высокую якасць і практычны досвед
- 96% выпускнікоў знаходзяць працу адразу пасля заканчэння ўніверсітэта

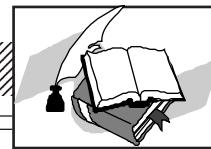

«Самы інавацыйны і крэатыўны ўніверсітэт у Польшчы» паводле вынікаў конкурса сярод прыватных ўніверсітэтаў 2010 і 2011 гг.

Даведайся больш: belinfo@lazarski.edu.pl

www.lazarski.ru   Тэлефон: +48 500 167 406

ТАА «Ірэнік Групп», УНП 191751509

Год кніг Сымона Барыса

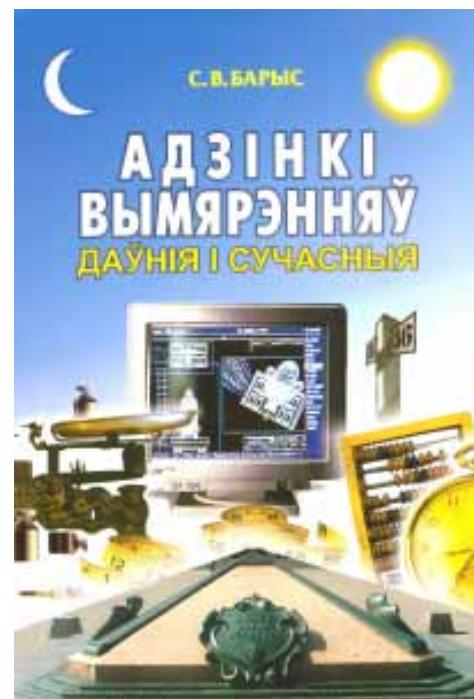
У пісменніка, журналіста Сымона Барыса 2012 год не толькі юбілейны, але знакавы. Сапраўды ён стаў годам яго кніг. Сёлета ў яго выйшлі ў свет дзве кнігі і яшчэ дзве падрыхтаваны да друку. У траўні месяцы быў надрукаваны своеасаблівы даведнік для школьнікаў і сям'і "Адзінкі выміярэння: даўнія і сучасныя", а ў жніўні - "Беларуская песні і гімны". Абедзе кнігі ў большай ступені разлічаны на школьнікаў настаўніку, бо сам аўтар і ўкладальнік песьніка - педагог па адукацыі.

На жаль, першая кніга мела большы поспект у кнігарнях раённых гарадоў, чым у Менску. У стаўцы, у выдавецтве "Адукацыя і выхаванне" (на вуліцы Будзёнага, 21 А), яна прадаецца яшчэ да гэтага часу і нават нядорага, без гандлёвых наценак - па 45 тысяч рублёў. А ў гэтай кнізе (абём 240 старонак) даецца карысны даведнік для сям'і. Пра ўнікальнасць гэтай кнігі "Наша слова" писала ў чэрвені.

Коротка раскажам пра ўнікальны змест другій кнігі. У спейніку, які мае 380 старонак, надрукаваны 330 песьні (сярод іх 230 беларускіх), 54 прыпейкі, каля 70 фотадымыкаў і 5 навукова-папулярных артыкулаў Сымона Барыса. Зборнік песьні упрыгожваюць 12 каляровых ілюстрацый. Сярод песьні - народныя розных часоў і сучасныя, напісаныя паэтамі і кампазітарамі. Амаль кожная песьня, якая трапіла ў гэты зборнік, мае сваю кароткую даведку: дзе запісана альбо адкуль узята.

У дадатку друкуюцца беларускія патрыятычныя вершы, якія могуць стаць альбо ўжо сталі песьні, ноты да гімнаў, некаторыя рускія папулярныя песьні, вядомыя на Беларусі, і ўсе дзяржаўныя гімны славянскіх народоў на нацыянальных мовах і ў перакладзе на рускую мову. Таксама друкуецца славянскі гімн "Гэй, славяне!" на 15 мовах. Атрымалася своеасаблівая музычная хрэстаматыя. Паступілі першыя вусныя водгукі на гэтую кнігу ад фалькларыстаў і выкладчыкаў Беларускай акадэміі музыкі. Кніга цікавая, бо ўнікальная. Але загаловак кнігі вузейшы, чым яе змест. Адным словам, загаловак прапануюць іншы: "Песьні і гімны Беларусі" альбо "Песьні і гімны: беларускія і славянскія".

Кніга выдадзена аўтарам за ўласныя гроши, заробленыя ў рэдакцыі "Беларускага гісторычнага часопіса", і разлічана на школьнікаў (гісторыкаў, літаратаў), работнікаў культуры і ўсіх тых, хто цікавіцца папулярнымі і гісторычнымі песьнімі. Яна прадаецца толькі ў Менску, у наступных кнігарнях: "Кнігарня пісменніка", "Акадэмкніга", "Кніжны

салон". Яе кошт ад 70 да 80 тысяч рублёў.

Трэцяя кніга "Нараchanка і яе берагі" (у саўтартстве з Анатолем Рогачам) - гісторычна-краязнаўчая - будзе выдадзена сёлета за кошт ахвяраванняў сяброў і знаёмых землякоў.

Naukar

Персанальная выставка

5 верасня 2012 года ў Палацы мастацтва ў Менску адбылося адкрыццё персанальнай выставы Заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Волкава Сяргея Анатольевіча, якай прысвячана 70-годдзю мастака.

Сяргей Анатольевіч Волкав - прадстаўнік знакамітай мастацкай дынастыі, майстар станковай і кніжнай графікі, чыё імя даўно вядома і аўтарытэтна ў айчынных мастацтве, беларускіх і расійскіх выдавецтвах... З імем С. Волкава звязана першым чынам

уяўленне як пра майстра дзіцячай кніжнай ілюстрацыі, што стварыў для маленьких чытачоў цэлую бібліятэку - больш, чым 300 кніг, якія захоўваюць культуру і традыцыю мастацтва малявання для дзяцей.

У яго творчым актыве мноства чытанак, творы Я. Маўра, Э. Агняцвет, Міколы Малайкі, У. Карызны, П. Кавалёва і іншых аўтараў! Мастак аўтар тэкstu кнігі "Чарадзейны куфэрак".

Сяргей Волкав некалькі дзесяткаў год супрацоўнічае з часопісамі "Вожык" і "Вясёл-

ка". Лаканічнасцю і падвышанай завостранасцю адзначаная серыя партрэтаў беларускіх пісменнікаў "Гратэск" 1986 года (Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Васіль Зубанак і інш.).

На адкрыцці выставы перад прысутнымі выступілі: Рыгор Сітніца, старшыня аб'яднання "Верасень" Ніна Марчанка, Алена Цігаева, галоўны рэдактар часопіса "Вясёлка" Уладзімір Ліпскі, галоўны рэдактар часопіса "Вожык", Юлія Зарэцкая і іншыя творцы.

*Аляксей Шалахойскі,
гісторык, журналіст.*

"Яваровы людзі" - беларускі гурт з Канады

Гурт "Яваровы людзі" з'яўляецца амаль што адзінай прэзентацыяй беларускай культуры ў Канадзе. Пра гэта гаворыць удзельніца калектыву Саша Саленік, якая прадстаўляла "Яваровых людзей" на фольк-фестывалі "Камяніца". Спявачка падкрэслівае, што беларусаў у Канадзе шмат, але

беларуская меншасць значна саступае па актыўнасці прадстаўнікам іншых нацый.

- Мы ладзім розныя вечарыны, розныя канцэрты, людзі прыходзяць, але гэта часцей за ўсё не ўся нейкія знаёмыя ці сваякі. Вялікага беларускага руху ўсё ж такі ў Канадзе, на жаль, няма, але ёсьць невялічкія су-

полкі ў Таронта, у Манрэалі.

Гуртом "Яваровы людзі" кіруе Віялета Кавалёва. Зраз калектыву рыхтуецца да выдання трэцяга альбома. Ёсць надзея, што ён, як і папярэдні альбом, з'яўіца ў менскіх крамах.

*Алеся Лугавая,
Радыё Рацыя.*

Памёр Уладзімір Пузыня

18 верасня ранкам пайшоў з жыцця славуты беларускі музыка, майстар старажытных народных інструментоў Уладзімір Пузыня. Яму было 72 гады.

Пра сваёго настаўніка гаворыць лідар гурту "Стары Ольса" Зміцер Сасноўскі:

- Уладзімір Пузыня быў сімвалам, які звязваў аж трох пакаленінь музыкаў. Гэта тое пакаленне - Цітовіч, Лычкоўскі, Жукоўскі, - якія выраблялі народныя інструменты, адраджалі і вярталі з нябыту, у які тых трапілі ў першай палове XX стагоддзя. Другое пакаленне - музыкі 80-90-х гадоў. І, нарэшце, гэта настаўнік для тых, хто граў на народных інструментах. Уладзімір Пузыня да гэтага моманту быў старэйшым жывым майстром, які вырабляў такі сімвалічны для Беларусі інструмент, як дуда. Мы рэгулярна запрашалі яго на дударскі фест, на канферэнцыі. Толькі аднойчы за апошнія шэсць год ён выйшаў і граў на сцэне, бо ў яго было кепскае здароўе. Але ён заставаўся сімвалам. Сімвалам, які звязваў настолькі розныя часы і настолькі розных людзей.

Нарадзіўся Уладзімір Пузыня 26 лютага 1940 году ў вёсцы Суцін на Любансчыне. Паходзіў са шляхецкага роду. У Магілёве скончыў школу мастацтваў, дзе вучыўся рэстараціі. А ўжо ў 70-я пачаў сам рабіць старажытныя інструменты - дуды, ліры.

Ужо ў 80-я гады пашанцавала шмат якім маладым музыкам, якія траплялі да яго ў "Беларускую хатку". Гэту лабараторыю адраджэн-

ня і вырабу беларускіх народных інструментоў Уладзімір Пузыня стварыў пры менскім Інстытуце культуры, дзе ў той час выкладаў.

Сучасную беларускую музыку ўжо немагчыма ўяўіць сабе без старажытных народных інструментоў. Гучанне шмат якіх гуртоў стала ўнікальным і пазнавальным дзякуючы інструментам Уладзіміра Пузыні.

Вечная памяць.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя газеты "Наша слова" выказываюць спачуванне сябру Рады ТБМ, пробашчу менскай парафіі Св. Сымона і Св. Алены кс. магістру Уладзіславу Завальнюку ў сувязі з напаткаўшым яго горам - смерцю маці.
Вечны адпачынак дай ёй, Пане!

ЛІДСКІ РАЕННЫ ЦЭНТР РАМЁСТВА І ТРАДЫЦЫЙНАЙ КУЛЬТУРЫ "СПАДЧЫНА"
праект
"Кола Часу"

Анімацыйная праграма

Жніўны вяночак

В праграме:

Апавяд аб Жніве, як вяршыне святочнага земляробчага календара. Вяночкі жніўных песьні. Разам заспяваем жніўныя песьні, зробім дажыначны сноп, распавядаем пра абрарадавыя дзеянні, якія накіраваны на добры ўраджай і багацце на наступны год.
Кошт білета 13 000 р.

Цяжкая праца, лёс чалавека ўласблены ў выяве жытнёвага коласа, і вобразна адлюстраваны ў Беларускай народнай казцы "Ракаў гнеу". Саламанія маскі герояў, каларытная музыка, цудоўныя песьні зробіць вядому казку непаўторнай і зацікавіць дзяцей і дарослыя.
Кошт білета 4 500 р.

Загадкі, гульні.
Тэатр-батлійка пакажа музычную казку "Курачка і каласок" - якая без сумнення зацікавіць усіх. Беларускі каларыт, арыгінальная інтэрпрэтацыя, ў якой гледачам прапануюць паўдзельніцтва ў працоі апрацоўкі хлеба - змаліці зерне ціпам, змалочы муку на сашаўдных жонках.
Кошт білета 3 000 р.

Этнографічная выставка. Вырабы традыцыйных рамёств: Пляценне з саломы, выцінанка, щыціе прадстаўлены на экспазыцыі. Рушнікі, дываны і посуд ад лідскіх майстроў. Сялянская хата, прылады працы і хатнія рэчы пазнаёмляць з жыццём і традыцыямі беларускай вёскі.
Кошт білета: дар. 2 500 р., дз. 1 500 р.

Майстар-класы. Сімвалічныя рэчы, абрэгі з паперы, тканіны, саломкі, гіліцы, якія вы зможаце зрабіць самастойна.
Кошт білета 7 000 р.

Замова праграмы па тэлефонах 526248, 529367, МТС 5838081. Velcom 3092163.

(Працяг. Пачатак у
напярэдніх нумарах.)

У дзень адкрыцца дошкі вуліцы Ліды выглядалі выключна святочна. Уесь горад быў увешаны дзяржаўнымі сцягамі. Касцёл піяраў - галоўнае месца ўрачыстасці - быў ілюмінаваны. Ва ўрачыстасці ўзялі ўдзел між іншых ваявода віленскі Адам Сакалоўскі, арцыбіскуп Рамуальд Ялбжыкоўскі, генерал Альшына-Вільчынскі, куратар М. Гадлеўскі, правінцыял піяраў Геранім Стусінскі, стараста Станіслав Гусоўскі (Гансоўскі), князь Людвік Чашвярцінскі, а таксама Эміль Томас, цесць маршала Рыдз-Сміглага. Дэлегатам ад палка імя Людвіка Нарбута быў камандзір падразделу, палкоўнік Станіслав Чурыла.

Перад сабранымі пры касцёле піяраў адбыўся агляд мясцовых падраздзяленняў войска і розных арганізацый, якія дзеянічалі на Лідчыне. Сабраных ад імя арганізацыйнага камітэту прывітаў яго старшина - суддя Юльян Грымайла-Прыбытка. Далей вайсковы аркестр сыграў дзяржаўны гімн, пасля якога пра-мову сказаў прафесар Люцыян Брыльскі - выкладчык польской мовы ў піярскім калегіуме. У сваім выступе ён нагадаў сабраным асноўны факты з жыцця Людвіка Нарбута. Акт адкрыцца шыльды - умурванай у франтальную сцяну касцёла - здзейніў генерал Альшына - Вільчынскі. Ад імя палка, якія носіць імя героя ўрачыстасці, прамовіў палкоўнік Чурыла. Да ўдзельнікаў мерапрыемства прыйшла віншавальная дэпеша з Варшавы, прыслана ў сваіх Людвіка Нарбута - Нестар Нарбут.

Атмасферу тых дзён пе-радае "Ziemia Lidzka". У спра-ваздачы з урачыстасці рэдак-цыя падкэрсліла выключна-

ўзнятая настрой, які панаваў сярод сабраных. На вуліцы Ліды выйшла вельмі шмат жыхароў, каб удзельнічаць у мерапрыемствах.

Адкрыцё шыльды было таксама святам для лідскіх піяраў. Да ўрачыстасці ксяндзы падрыхтаваліся вельмі старанна. Занатавана гэта было ў "Кроніцы калегіума айцоў піяраў у Лідзе". На мерапрыемства ўжо за дзень прыехаў ксендз - правінцыял Геранім Стусінскі ў кампаніі асістэнта Польскай правінцыі - ксендза Банывентуры Кадзі, а таксама ксендза Людвіка Руска - рэктора калегіума ў Кракаве. Лідскіх піяраў эпрэзантаваў ксендз Антоні Чабаноўскі. Падчас урачыстасці ксендзу пра-вінцыялу і ксендзу Чабаноўскому быў ўручаны адзнакі 76 палка Лідскіх стральцаў імя Людвіка Нарбута. Па паўдні, што таксама было занатавана ў "Кроніцы...", адбыўся ў калегіуме раскошны прыём, у якім узялі ўдзел годныя гості, сабраныя на ўрачыстасць адкрыцца шыльды.

У тым самым травен-скім нумары "Ziemie Lidzka" 1938 года, у якім пададзена справа здача з урачыстасці, быў змешчаны ліст ахвярадаўцу на шыльду. На першым месцы ліста рэдакцыя памяціла віленскага ваяводу Адама Сакалоўскага. Ён ахвяраваў суму 100 зл. Адвакат Вішнеўскі, напрыклад, даў 30 зл., а Міхал Слю-карскі - 1 зл.

Урад горада Ліды даў на ту высакародную мэту 200 зл., а Красовы саюз земля-робаў, адзін Лідска-Валожынскі ў Лідзе сабраў і перадаў 125,50 зл. На лісце ахвярадаўцу аказалася некалькі дзесят-

каў прозвішчай і назваў структур і арганізацый, якія пералічылі гроши. Змешчаны спіс не быў поўны. Рэдакцыя абяцала, што ў наступных нумерах будзе пададзены працяг ліста. Пералік ахвярадаўцу паказвае нам, якія вялікі водгук у супольнасці Лідчыны выклікаў праект уфундавання памятнай дошкі.

Сведчыць гэта таксама пра то, якія вялікі павагай карыстаўся сярод жыхароў тых зямель Людвік Нарбут. Быў ён несумненнім героем, а жыццё яго і любоў да Бацькаўшчыны былі бяспрэчнымі прыкладам для моладзі. Жыхары Ліды, якія ў той колькасці прыбылі пад касцёл піяраў і аддали пашану кіраўніку студзенскага паўстання, паказалі разам з гэтым свой гарачы патрыятызм і прывязанасць да ідэі свабоды. Акт адкрыцца дошкі становіўся як бы нябачным, сімвалічным клямарам, які злучаў ідэі незалежнасці з часоў акупацыі з патрыятызмам вольнай Польшчы міжваенага перыяду.

Улады Ліды, запрошаныя гості, жыхары горада і ўсёй Лідчыны давялі, што смерць Людвіка Нарбута 75 гадоў таму назад не была дарэмнай. Ідэя, за якія ён загінуў, жылі далей ва ўсёй Рэчы Паспалітай. Для ўсіх тых, для каго барацьба і смерць Нарбута былі такія важныя, словаў Айчына і патрыятызм мелі адзін нязменна праз вякі сэанс. Жыхары Лідчыны даводзілі гэта як у гады акупацыі, у 1918-1919 гады ў бітвах за тую зямлю, так і ў перыяд Другой Сусветнай вайны.

У хвілю, калі дошка, прысвечаная Людвіку Нарбуту, была ўрачыста адкрыта, можна было б закончыць прэзентацыю яе лёсаў. Але і тым разам гісторыя аказалася на шмат больш складаная, чым можна было падумаць. Лёс дошкі стаўся не менш драматычным чым пакручастыя і складаныя лёсы жыхароў тых зямель. Пасля заняцця паўночна-ўсходніх краёў у верасні 1939 года савецкім войскам, Ліда стала асяродкам пропольскіх маніфестацый. Падобныя маніфестаціі адбыліся і ў Дубічах - месцы смерці Нарбута. Новая ўлада ад самага пачатку паставіла сабе на мэту разгром хоць якіх праяў польской патрыятызму. Пачалі знішчаць помнікі, якія сведчылі пра польскую прысутнасць на тых зямлях. Абеліску ў Дубічах удалося перажыць Другую Сусветную вайну. Ён ацалеў, хутчэй за ўсё, дзякуючы таму, што мясцовасць гэтая ляжыць па ўзбочыне, здалёк ад галоўныя дарог. Помнік той стаіць да сёння. З дошкай, размешчанай на пярэднім сцяне касцёла, лёс не абышоўся так ласкава.

18 верасня 1939 г., калі да Ліды набліжаліся бальшавіцкія войскі, ксендз Чабаноўскі вырашыў дошку затынкаўці. Неўзабаве саветы занілі піярскую гандлёвую школу. Людзі, вывучаныя ў іншым стылі і ў духу іншай улады не быў патрэбныя. У пэўнай меры шчасліва праішлі гады акупацыі, падчас шматлікіхbam-

бардзіровак горада касцёл не падзяліў, пасля вайны быў адрамантаваны. Але ў 1958 г. улады пастанавілі яго зачыніць і зрабіць у будынку спачатку спартовую залу, а потым планетарый. Разам з касцёлам адбраўлі і ордэнскі дом. Было дадзена некалькі дзён, каб упакавацца і забраць мэблі. Ксяндзам не далі ніякага памяшкання ўзамен. Незаконнасць дзеянняў гарадскіх уладаў пацвярджалася той факт, што афіцыйную згоду на забранне ў піяраў касцёла і плябаніі яны атрымалі толькі ў 1962 годзе.

Хоць дошка была невідочная, аднак яна існавала ў сэрцах і думках мясцовай супольнасці. Людзі ўвесь час праје памяталі. Была яна сімвалам гарачага патрыятызму і ўжо не

толькі польскага, але і беларускага.

Католікі ніколі не пера-прынялі барацьбы за вяртанне касцёла. Пісаліся шматлікія петыцыі ў Менск і Маскву. Найчасцей яны заставаліся без адказу. Сітуацыя змянілася з пачаткам "перабудовы" Найперш, у 1989 годзе быў зняты тынок з дошкі. Адбылося як яе другое адкрыцце. У 1990 годзе з ініцыятывы Таварыствам беларускай мовы пад асноўнай дошкай была памешчана мармуровая дошка з перакладам тэксту на беларускую мову.

У снежні 1990 года ад-дзел Саюза палякаў у Лідзе разам з вернікамі прасіў улады рэспублікі і горада вярнуць святыню. Якраз тады Ціхан Аўдзенек, тагачасны намеснік старшыні гарадскога Савета па

Малітва вернікаў каля касцёла аа. піяраў у Лідзе 2 лютага 1991 г.

Малітва вернікаў каля касцёла аа. піяраў у Лідзе 2 лютага 1991 г. Добра відны польская і беларуская дошкі.

культуры і асьвеце, адказаў, упэўнены ў сабе:

- Гэта наша справа. Захочам - то аддамо вам той касцёл, захочам - не аддамо.

На грамніцы. 2 лютага 1991 г. лідскія католікі пасля набажэнства ў фарным касцёле рушылі пад касцёл піяраў. Агулам звыш 200 чалавек, укленчыўшы пад мурамі святыні, накроўвалі да Бога малітвы аб справядлівасці.

У кастрычніку 1993 года Таварыства польской культуры на Лідчыне (ТПКЛ) з'ініцыявалі штотыднёвую малітву пры касцёле. У першую нядзелю прыйшло ледзь 20 чалавек. Але з кожнай наступнай іх лічба расла. Каля на малітву пачало прыходзіць да ста чалавек, быў накіраваны ліст (9.11.1993 г.) да гарадскіх уладаў з просьбай аб вяртанні святыні вернікам.

Копіі ліста былі высланы Апостальскому нунцыю ў Менск, біскупу Аляксандру Кашкевічу, а таксама дзякану Станіславу Роеку, паколькі не было ніякай рэакцыі уладаў на зборы вернікаў. Праз колькі дзён пасля ліста старшыня ТПКЛ быў запрошаны ў гарадскі савет, і гарадскі пракурор у прысутнасці намесніка старшыні савета паведаміў, што ТПКЛ праводзіць нелегальныя акцыі, арганізуючыя малітвы пры публічным будынку. Хоць для католікаў гэты будынак заўсёды заставаўся святыніяй, рацэю ў гэтай краіне заўсёды мела ўлада, і Таварыства фармальна адмовілася ад правядзення тых акцый. Але вернікі, якія і сабры ТПКЛ арганізоўвалі малітвы ажно да перадачы касцёла праваслаўным. Улада фармальна не заўважала лістоў, так жа, як і лістоў-водгукай на заклік Таварыства, надрукаваных у многіх польскіх газетах (у т.л. у "Ladzie", "Tygodniku Powszechnym", "Slowie - Dzienniku Katolickim", "Mysli Polskiej"). У "Echu Podlasia" за 15.4.1994 г. напісаны: "Старшыня Таварыства польской культуры на Лідчыне - Аляксандар Колышка ў свяязі з тым быў выкліканы ў мясцовую пра-куратуру, дзе яго пайн-фармавалі па "нелегальнасці такіх малітоўных збораў". Некаторыя падаразоўці, што з-за гэтага ён быў звольнены з тагачаснай працы".

Адначасова перадачы будынка пад цэркву дамагаліся праваслаўным вернікам. Са згоды каталіцкага духавенства, на знак паяднання, гарадскі ўлады ражэннем ад 7.3.1996 г. перадалі будынак праваслаўнай парафіі. Пасля перадачы касцёла адразу была знята беларуская дошкай (была замацавана на шрубах). Прадбачы пагрозу для польской дошкі ТПКЛ з'ініцыявалі шраг дзеянняй. Супольна з беларускімі арганізаціямі і аддзелам Саюза палякаў на Беларусі (разам 7 няўрадавых арганізацій) накіравалі лісты да гарадскіх уладаў, у міністэрствы культуры і адукцыі Рэспублікі Беларусь, праінформавалі старшыню Таварыства аховы помнікаў у Гародні Зміцера Аляшкевіча. Паводле яго слоў, ён таксама звязаўся да гарадскіх уладаў і быў запэўнены, што дошка не будзе парушана і застанецца на месцы.

(Заканч. ў наст. нумары.)

ЯК НАШЫ ГІСТОРЫІКІ ЗМАГАЮЦЦА ЗА ЧЫСТАТУ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ІДЭНТЫЧНАСЦІ

Як выказаўся Аляксей Шэін (сябар рады партыі Беларуская Хрысціянская Дэмакратыя) ў кнізе Анатоля Тараса "Беларусь вышэй за ўсё! Пра нацыянальную ідэю" (2011, стар.17): "Нацыянальная ідэя - эта сфармульваная місія народа, за якою людзі ідуць як з зоркай, указываючая напрамак шляху". І далей: "Мы - маладая не да канца сфармаваная нацыя, у якой да гэтага часу не аформлены нацыянальны тыпаж. Мы ўсё яшчэ спрачаемся, якой павінна быць нацыянальная сімволіка (чырвона-зялённая ці бел-чырвона-белая), якім павінен быць нацыянальны гімн ("Мы - беларусы" ці "Магутны Божса"), які павінны называцца ў будучым мы самі (беларусы ці ліцвіны). А эта значыць, што працэс фармавання нацыі яшчэ прадаўжаецца, на фармаванне твару краіны актыўна ўзდзеянічаюць правельныя і памылковыя ідэі, прынцыпы, канцепцыі". І я з ім згодзен, бо "калі пераважная большасць наших грамадзян будзе ісці правераным часам і гісторыяй шляхам Дзесяці Запаветаў ("не крадзі", "не забівай", "не жадай чужога" і г.д.), ўсё грамадства стане больш паспяховым".

Лічу вызначальнымі публікацыі тых гісторыкаў, якія сцвярджаюць аб ліцвінскім паходжанні нацыі. Асабліва мяне ўсхваляваў і ўсцешыў погляд пропагандыста айчыннай гісторыі Вадзіма Дзяржынскага ў кнігах "Таямніцы беларускай гісторыі" (2009) і "Забытая Беларусь" (2011). Ён грунтоўна і даступна раскрывае ілжывае ўяўленне "русістамі" нашай гісторыі, смела абвяргаючы кан'юнктурныя до-сведы прыўладных навукоўцаў, і паказвае, як прычынілася да гэтых міфаў палітычная і культурная эліта Расіі і тутэйшыя калабаранты з прашавіністичнай ідалогіяй заходненерусізму. Яны, напрыклад, наўмысна пад рознымі соўсамі прышчапляюць да штучнага слова "рус" ці "рос" прыметнік "белы" (ад назвы міфічнага Бялуга - бoga святла і спагады), каб штучнай назові "Беларусь" (ст.355-367 кн."Таямніцы...", раздзел "Што такое "Белая Русь") апраўдаць свой погляд аб нейкім адзінстве маскалёў (рускіх) і ліцвінў (беларусаў) і абрэгунтаваць, такім чынам, уладу (незалежнай з 1448 г.) праваслаўнай мітраполіі "Усіе Русі", якая і спарадзіла з часоў Васіля II Цёмнага (1415-62) 12 войнаў па захопу нашых зямель, пакуль у 1795 г. не здзейсніла сваю мэту канчатковая.

Трэба зазначыць, што "русін" - абагульненая назва варагаў, якая ўтворана ад фінскага слова "ruotsi" /вяслар/ і была распаўсюджана з Vст. сярод плямён Палаб'я, Панямоння, Пабужжа, Падзвіння, Верхняга і Сярэдняга Падніпроўя, Волхава і Лаваці на шляху "з

вараг у грэкі". Не випадкова, што палачанін Ф. Скарына і называўся "русінам". Аднак гэтая назва (згодна досведу гісторыка В. Чаропкі) не была этнонімам нацыі. Такім жа чынам і "палабская Русь" (брацтва варагаў-каланістаў, там жа: ст. 216), і заснаваныя такім жа варагамі ў IX ст. на Волхаве Ноўгарад і Кіеўская Русь на Дняпры не былі этнонімамі народаў гэтых зямель. І тут аўтар дадаткова выбудоўвае свою спрэчную версію паходжання "рускага" этнасу ад татэма "рысь". З чым можна і пасправчацца.

Можна, аднак, пагадзіцца з сцвярдженнем аўтара (там жа, ст. 49), што "рускія ў Расіі - гэта не славяне". Але далейшае выказванне "украінцы і беларусы не славяне" - выклікае пэўную пытанні, якія ён і спрабуе паясніць: "Так, трывалыя народы размаўляюць на мовах, падобных на славянскія". Аднак антрапалагічна і генетычна - яны не славяне (як і амаль усе другія народы Еўропы, якія прылічваюць сябе да славян), што "супольнасць "восточных славян" не існуе ні ў рэальнасці, ні ў тэорыі. Яе няма таму, што так званыя "восточные славяне" - прадукт змяшання мясцовага туземнага насельніцтва з нешматлікімі каланістамі з Палаў'я і Памор'я - з сапраўднымі (і адзінмі) славянамі".

Аднак апошніяе, пад-
крэсленаса, выказаннне аўтара
на маю думку не абгрунтавана.
Агульную назуву "славяне" ра-
птоўна займелі не толькі "адзі-
ныя славяне з Палаў'я і Па-
мор'я", а многія народы Еўро-
пы. Яны з'явіліся на мале ў V-
VII ст. пасля нашэсця готаў з-
пад Уралля на балтаў, што
згодна вядомай карты "Рым-
ская імперыя ў граніцах канца
II ст. н.э." знаходзіліся ў вяр-
хойі Волгі. А балты, ў сваю чар-
гу, пацяніслі вянедаў, якія
згодна карты Пталамея (пл. ма-
пу №1 у кн. Я. Шыраева "Русь,
Белая, Русь Чорная і Літва ў
картах", 1991), размяшчаліся
ад вострава Готланд на Вяне-
дзіка сена да Сярэдняга Падня-
проўя, і асімілювалі апошніх.
Большая частка вянедаў разы-
шлася па ўсей Еўропе, у т.л.
аселі і ў Палаў'і. Яны нават
заснавалі Вянецью на Апя-
нінах.

(гэта мая версія) тутэйшага на-
рода (вянедаў) на нашых землях
праходзіла ў пачатку н.э. све-
вамі (у II-м ст. Вянедзіка сена
ужо называлася Свеўскім мо-
рам, яго ж сучасная назва - Бал-
тыйскае), а ў VI ст. балтамі. Яна
пацвярджаецца археалагічнымі
раскопкамі ў даследаваннях Я.
Шыраева (там жа, ст.10), хаця
там гаворка ішла аб двайной
асіміляцыі балтаў славянамі.
Трэба зазначыць, што славя-
нізацыя - гэта не генетычны, а
лінгвістичны працэс, які звяза-
зы з распаўсюджваннем
створанай Кірылам і Мефо-
дзіем ў IX ст. азбуки. Створаная

імі пісменнась і стала мовай хрысціянскай місії. Адсьюль пайшло сцвярдзэнне некаторымі наўкуюцца аб прыходзе на нашыя землі славян з Балкан.

Пацвярджаеца і зда-
гадка В. Дзяржынскага ("Та-
ямніцы..., ст. 221), што "наша
племя вільцаў з ракі Білі пада-
лося разам з готамі (ў V ст.) у
Еўропу, дзе засела пад назвай
"вільцы на Памор'і", а потым у
пач. XII ст. вярнулася да нас
назад ужо пад іменем "літвы".
Гэтая версія вельмі праўдапада-
добрая.

У залежнасті ад верховини якую прымалі тутэйшыя народы, царква і прыдавала ім сваю назуву: "Белая Русь" (на землях Московії рускае праваслаўе вызначалася пастулатам "манарх-ёсьць бог", а вернікі - яго раб); "Чорная Русь" (на землях Пскоўскай і Наўгародскай рэспублік і каталіцкіх княствах ВКЛ вернік адчуваў сябі вольным); "Чырвоная Русь" (на Кіеўскім і Галіцкім княствах праваслаўе чыста грэчаская, толку без адхілення - у адно розненні ад РПЦ). Таму маскалі і назвалі Московію "Белай Руссю", як паслядоўніцу Белай Арды з 1480 г. з яе законамі і работства (гл. мапу №2 /1507г./ №5 /1573г./ у кн. Я. Шыраева) каб гэтай называй (з XVI ст. Маскоўскае княства прыняло афіцыйную назуву "Рускае царства") затым прэтэндаваць на ўсе астатнія землі, у тым ліку на землі ВКЛ. З гэтага часу больш заўзята і распачала Маскоўская захопніцкая войны..

Праўда, не ўсе вядомыя дзеячы раздзяляюць пункт гледжання В. Дзяру жынскага на наша паходжанне. Напрыклад, у піку мовазнаўцу прафесару Івану Лепешаву, які апублікаў вялікую анатацыю "Пра забытую Беларусь" у газеце "Наша слоўва" (№29, 2012), выступіў у той жа газеце (№32, 2012) наш паважаны пісьменнік Эрнест Ялугін (ураджэнец з "беларусінскай", па яго вызначэнні, Віцебшчыны) з іранічным артыкуулам "Калі у Гісторыю стрэліць".

Каб пасеяць сядрод чытакоў да названых кніг сумненне, Ялугін скарыстоўваў розныя прыёмы. Напрыклад, прывёў для разгляду міфічнае слова "рос" і яго вытворныя "нізінныя", "балотныя" людзі спасылаючыся на раман пісьменніка К. Сіманава "Жывыя і мёртвыя". Тут, аднак, трэба пазначыць, што слова "маскалі" паходзіць ад фінскага "мокша" - значыць балота, "макшалі" азначае - панізінкі. Таму хай маскалі самі разбіраюцца, як сябе называць. Нам не трэба цягнуць іх коўдру на наша Палессе, насельніцтва якога сябе беларусамі дойгі час не лічыла, а многія не лічаць сёння. Ён прыводзіць таксама ў якасці доказу прыклад, што ў часы Вялікага Княства Літоўскага ў Статуте ВКЛ дзяржаяў най мовай была абвешчана "беларусінская", што Полац

кая зямля (а гэта і Меншчына і Віцебшчына, і Магілёўшчына) ніколі "Літвою" не называлася", што ніхто з нашай тутэйшай эліты (Ф. Багушэвіч, Р. Барадулін, В. Быкаў, Н. Гілевіч, Я. Колас, Я. Купала, У. Някляеў) не называў сябе ліцвінамі. Гэта ўжо - нонсенс.

У гэтай сувязі хачу прывесці досвед прафесара Інстытута гісторы НАН Беларусі Леаніда Лыча, які ў "Нашым слове" (№34-35, 2012) змясціў артыкул "Руская культура ў Беларусі: праблемы гарманічнага суіснавання з нацыянальным". Як сведчыць аўтар: віца-адмірал Сяргей Пляшчэеў у сваёй публікацыі (1790) так характарызаваў жыхароў Палацкага і Магілёўскага намесніцтваў (заявжым - гэта ўсходняя частка нашага краю, якая найбольш жорстка /да 75%/- знішчалася маскалямі ў годы захопніцкіх войнаў, асабліва ў 1654-67 і 1700-21): "Жителі онога суть Поляки (маеца на ўзвaze прыналежнасць насельніцтва да каталіцкай веры) і Литва (значыць ліцвіны) Rимско-католицкаго закона, из которых малое число Греческого исповедания (зн. права-слаўная без дамешкаў ісламу) прочие - Унияты...". Гэта яркае абвяржэнне довадаў Э. Ялугіна!

Як падкресліває Л.Лыч, віця-адмірал не южыў у дачиненні да населніцтва на- ват прылеглих да самой Рaciї намесніцтвau этнонімау "бела- русцы" цi "рускiя". Як бачим, нi тих, ni другiх на наших зем- лях у 1790 г. не было. Яны існа- валi пад iншыми этнонімам - лиц- вини. Гэта ўжо пасля ўказу 1795 г. Кацярыны II з'явілiся новыя назвы, каб імi прымаца- ваць нас да Русiї. Спраўджва-

важає нас додатково. Страуджанс
еца досвед В. Чаропкі: ліць-
вінаў (католікаў і ўніятаў), якія
пад ціскам прымалі праваслаў-
ную веру, каб толькі застацца
жывымі, і стали называць бела-
русцамі. Працэс замены веры
ці этнасу праходзіў не пад
"спрыянні ліцвінскай шляхты".
Тых, хто не згаджаўся, рас-
стрэльвалі ці ссылалі ў Сібір.
Ужо першы падзел Рэчы Па-
спалітай у 1772 г. праходзіў пад
ціскам рускіх штыкоў. Дэпу-
таты Сойму С. Багушэвіч, С.
Корсак і Т. Рэйтан галадалі, не
выходзілі з залы, а апошні лёг
перед дзвярыма крыжам і
крычаў: "Забіце мяне, але не
забівайце Бацькаўшчыны!"
(Досвед У. Арлова "Імёны
Свабоды", ст. 14).

Што тычища досведу

Здзіслава Сіцькі (кн. "Утрон Літвы"), які тлумачыць назыву "літва" як сацыяльна-вайсковая аб'яднанне, то яму яшчэ 2 гады назад даў добры адлуп В. Мартыненка ў артыкуле "Дакументы аспрэчваюць міфы ("Наша слова", №45, 2010). Ім трэба згадзіцца. У дадатаке гэтая кніга была тэмай абмера кавання паходжання беларусаў на наўкуова-практычнай канферэнцыі, якая была арганізавана 28 студзеня 2011 г. да следчыкам гісторыі, аўтарам альманаха пра беларускую гісторыю "Дзяды" прафесарам Анатолем Тарасам, на якой выступіў з судакладам "На шляху да ісціны".

А як ставіцца да гэтай проблемы Э. Ялутін? Ён, у падтрымку З. Сіцькі, піша: "літвы (віны), гэтыя рознаплямённыя бежанцы (Во як бывае! И як гэтага маглі розныя плямёны з Памор'я паяднацца? На якой аснове?), ратуючыся па славу паўстання ад расправы германцаў, папрасіліся ў Полацкага княства на жыхарства ў якасці ахойнікаў памежжа з боку Пруссіі і Польшчы". Вось такі Папрасіліся. Можа ад іх і заявіць? Гэта ж трэба так разва- жаць? И гэта робіцца ў той час, як Полацкая дзяржава мела ўжо сваю ахову з "Пагоняй"! Дарэчы, у 1296 г. Вялікі князь Віцень зрабіў яе дзяржаўным гербам новаўтворанай Літваніі.

каштоўны досвед прывёў ураджэнец РФ аматар сацыялогіі У. Лупакоў ("Наша слова" № 38 гг.). аб шкоднасці створанай большавікамі ідэі безнацыянальнай супольнасці "савецкі народ" (новы этап заходнерусізму), бязродства якога ў часы СССР адрывала народы ад свайго радаводу, а значыць знішчала нацыі. Дык што дзіўнага: русін не стварыў свайго ўласнага гімна! Чаму? Таму што не меў таго зярніці, з якога б магла вырасці нацыя. І гэты факт яшчэ раз даказвае, што "рускі" - не нацыя, а штучны кангламерат нацый. Бутафорная Русь-Расія не мае не толькі ўласнага этнасу, але і ўласнай рэальнай гісторыі, бо яна ўся створана на сфабрыкованых міфах, у т.л. і міфах галоўнага ідэолага заходнерусізму М. Каяловіча. Менавіта на гэтых ідэях і گрунтуецца шавіністычная палітыка "пятай калоны" (войнамі ці нафтавымі прэферэнцыямі) завесці ва ўмоўнае ўлонне Ўсве Русі штучна створаных беларусцаў і других народаў, якія нібыта выйшлі "з адной хрысціянскай калыскі". Так што пераадржэнцам-беларусам "Белай Русі" (а іх сёння ў нас ох як многа!) і рускім беларусам "са знакам якасці", я павагі не надаю, бо яны - не шчырыя. Але падобных крытычных перлаў ці пабочных парад ("советов пастороннега") В. Дзержынскому будзе ісці шмат, бо тэма кансалідацыі націі вельмі і вельмі надзённая.

У дадатак хачу нагадаць, що ліцвінамі сябе називали Тадэвуш Касцюшка, Адам Міцкевіч, Леандр Іваноўскі - правадзейны дзяржаяўны раднік і інш. У сваю чаргу, магу з упўненасцю назваць вядомых знаўцаў гісторыі ў іх ліцвінскім паходжанні. Гэта - Павал Біч, Анатоль Валахановіч, Вадзім Дзяружынскі, Алег Крацоў, Іван Лепешашаў, Леанід Лыч, Вітаўт Мартыненка, Зянон Пазняк, Ігар Тумаш, Эдуард Тобін, Вітаўт Чаропка, Васіль Якавенка і іншыя, хто не лічыць сябе ў цісках кан'юнктуры, у тым ліку і названы Ўладзімір Някляеў, бо надта ён расчараўаны паходжаннем назвы народа. У паэме "Паланез"

чытаем:
"Пазнаўшы зайца па губе,
вам
(усім нам, Эрнест і Здзіслай)
Жмуздъ пад нос паднесла дулю,
Як Беларусь вы на сябе,
на край літвінаў нацягнулі...
Вы - беларусы? Хто такія?...
Адсюль засіліся?"

Локуль зявіся?
З балот?
З чаго зляпіся?
З туманаў?..
Такіх падмен, такіх падманаў
не ведаў ні адзін народ".

краю, я ўпэўнена сцвярджаю:
этнічна я па нацыі - ліцвін, а
мая Айчына - Літванія.

*Микола Шарів,
палітолаг і аматар гісторыі
г. Салігорск.*

Напрыканцы ліпеня ў газете "Новы час" знайшоў абвестку вядомага мастака і рэстарата Алеся Пушкіна, якой ён заклікаў маладых людзей да працы ў Сынкавіцкай царкве па расчыстцы ад алейнай расфарбоўкі мінулых стагоддзяў. Хаця я ўжо далёка не малады, адразу вырашыў працаваць сваю кандыдатуру, бо на гэты час аказаўся цалкам свабодным ды калісці меў дачыненне да фарбаў і шпатляў. Да таго ж у 1980-х турыстам наведваў гэтую юнікальную царкву. Было цікава паглядзець, што ў ёй змянілася з тых часоў. Ды і заўсёды карысна больш падрабязна і дасканала пазнаміца з легендарнымі мясцінамі, дзе знаходзіцца гэтая царква.

Ужо познім вечарам 24 ліпеня ў складзе групы з шасці чалавек на чале з А. Пушкінім апынуўся ў вёсцы Сынкавічы. У гэтай вёсцы толькі 33 жыхары, таму большасць з нас атабарылася ў суседнюю вёску - аграгарадку Елка - цэнтры СПК "Сынкавічы". Сама царква стаіць асобна ад Сынкавіча адлегласці 500-700 м і 1,5-2 км - ад вёскі Елка.

Выгляд самой царквы мяне прыемна здзівіў чыстым чырвоным колерам цаглянай кладкі, адчуваннем непарушнай моці і трываласці яе кутніх вежак-байніц і ўсей царкви. Як быццам, яна была збудавана не на зямлі, а вырасла з яе. Праўда, было нязвязка бачыць на такім цагляным збудаванні светла-шэры дах з драўлянага гонту. Ды і атрутна-жоўтая цыбуліна і пакрыцце званніцы, што побач з царквой, якая адноўлена за гроши расейскага мільярдера М. Гуцэрыева, успрымаліся нейкім штучным утварэннем. У першы мой прыезд у Сынкавічы царква ўразіла сваёй шрасцю, сырасцю і запусценнем. У той час яна была пакрыта дахойкай. Вакол царквы ляжалі кучы смесці і стосы дошак. У каменай агароджы быў велізарны пралом, праз які да царквы пад'язджаў розныя падводы. За нейкі месяц да майго прыезду з царквы выгрузілі цыбулю, якая ў ёй захоўвалася, а зараз збираліся на скрыцьці ў царкве падлогу. У сценах царквы ля ўваходу і па кутах на добры метр ад зямлі і на паўметра ўглыб не хапала цэглы. Было адчуванне, што дастаткова ткнуць пальцам у сцяну, і царква разваліцца, хаця

яе сцены - таўшчынёй 1,5 метра, Вельмі добра, што памыляўся.

Расчыстка сцен алтарнай часткі царквы, якую нам належала выкананецца, - гэта толькі пачатак масштабнай рэстаўрацыі пад патранатам БПЦ і міністэрства культуры Беларусі гэтай старадаўнай царквы. Ужо ў каstryчніку будуць адзначаць 605 год як яна была асвечана ў гонар арханёла Міхаіла.

Наша група расчышчальнікаў складалася з людзей самага рознага ўзросту, розных поглядau, адукцыі і веравызнання, а таксама агэстуаў. Нават мэты ўдзелу ў гэтай працы ў іх былі самыя розныя. Былі і такія, хто прыязджаў на адзін дзень, усе заробленыя гроши ахвяроўваў царкве, і з'язджаў. Склад групы ўвесь час мяніўся. Спачатку ў ёй было больш мінчукоў, якія таксама праз нейкі час з'язджалі. Да групы далучаліся жыхары Гародні, Баранавіч, Светлагорска і іншых мясцін. Паступова аснову групы ўтварылі 18-20-гадовыя хлопцы са Слонімом, які знаходзіцца за 12 км ад Сынкавіча. Адчувалася, што падобная праца - адзінай магчымасць гэтым хлопцам зарабіць хоць нейкія гроши. Але яны не былі "маладымі людзьмі хрысціянскага веравызнання, што з павагай стаяцца да помінкай культуры і гісторыі", якіх хацеў бачыць на іхнім месцы А. Пушкін. Яны былі далёкія на від прыстойных паводзін у дзеінным храме.

Паколькі Сынкавіцкая царква арханёла Міхаіла дзеяная: у ёй праводзіцца ўсялякія набажэнствы, адзначаюцца праваслаўныя святы, адбываюцца вянчанні не толькі мясцовых, але і грамадзян Pacii і Lіtвы, мы былі павінны падпрадкоўвацца вызначаным у ёй законам і правілам.

ведаў яе і на "двойку", зараз не ведае беларускай і, наогул, ведаць яе не хоча. Зразумела, усе гэтыя агідныя і ганебныя дзівосі маюць месца не столькі з-за того, што ўсе шыльды ў тутэйшых вёсках - толькі на рускай мове, колькі, у вялікай ступені пра гэта сведчаць назывы вуліц, таму што тут людзі

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка, Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш, Максім Новік, Язэп Палубіцкі, Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік, Павел Сцицю, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

паўдзельнічалі ў сустречы-сходзе журналісту і іншых дзеячаў культуры, якія таксама прыехалі ў Зэльву, каб адзна-

чыць такі дзень паэткі-партыёткі. Сход адбыўся на царкоўнай тэрыторыі ля бюста-помніка Л. Геніюш. Потым падышлі да драўлянай хаткі, у якой жыла паэтка з мужам. Гэта за якіх-небудзь метраў дваццаць ад царквы, і рушылі на зэльвенскія могілкі, дзе разам з мужам Л. Геніюш здабыла сабе вечны спачын, каб у апошні раз выказаць удзячнасць і павагу гэтаму мужнаму чалавеку. Адтоль, з могілак, адкрываеца шырокая па-

нарама ўсей Зэльвы і Зэльвенскага вадасховіща.

Паказальна, што на ўсіх гэтих урачыстых дзеяннях не было ніводнага прадстаўніка адміністрацыі раёна. І не з-за няпамятлівасці кіраунічых асоб, а з-за іхняга дэмантрыўнага ігнаравання і нават стварэння перашкод гэтым мерапрыемствам. Падобна, што ім карціць закансерваваць парадакальны, ненармальны стан свядомасці жыхароў Зэльвеншчыны, прымусіць іх забыць не толькі сваіх славутых землякоў, сапраўдных патрыётаў Беларусі, але і сваю мову і нават сябе, сваё паходжанне. Інакш, чым яшчэ можна па-тлумачыць, што з года ў год падобныя мерапрыемствы людзі вымушаны праводзіць у неспрыяльных умовах, што "таямніча" знікае мемарыяльная дошка з хаткі паэткі, што ўжо два гады цягнецца ганебна валтузня вакол пажадання жыхароў вуліцу Савецкай праймінаваць яе ў вуліцу Ларысы Геніюш.

З сумнымі думкамі вярнёмся мы ў Сынкавічы, каб завяршыць сваю працу ў царкве. І ўсё ж у душы цеплілася надзея, што нашыя старанні не марнья, што калі-небудзь, можа дужа марудна, але мясцовы люд зварухнецца ў душы, крытычна ацэніць сваё маральнае становішча і верненца да сваіх пачатакў. І спрыяць яму ў гэтым у нейкай ступені будзе адрастайраваная Сынкавіцкая царква.

Праз пару дзён мы закончылі неабходную расчыстку. Сцены і купал алтарнай часткі царквы з цёмна-сініх сталі светла-бэжавымі - набылі першапачатковы колер XV стагоддзя. Здаецца, што зараз алтарная частка не толькі святлайшая, але і вышэйшая за астатнія часткі царквы. Пройдзе нейкі час і ў ёй узінкне выява архангела Міхаіла. Але ж гэта будзе толькі пачатак працяглага ўзнаўлення.

**Генадзь Шэршань,
г. Менск.**

Сынкавіцкія парадоксы

У першы ж свабодны дзень, суботу, я вырашыў пазнаёміцца з вёскай Елка і з яе жыхарамі. Са сваёй вуліцы Мічурына, пакрытай тоўстым пластом пылу і забудаванай галоўным чынам драўлянымі хатамі, сярод якіх хапае закінутых, вышайшы на прамую і заасфальтаваную вуліцу. На ёй амаль усе дамкі мураваныя, але ні на адным з іх ніяма надпісу назывы вуліцы.

- Як называецца гэтая вуліца? - спытаўся ў першай сустрэтай кабеты сярэдніх гадоў.

- Здаецца, Леніна, - адказала тая няўпэўнена.

- А вы на ёй жывяце?

- Так, - чую ў адказ.

Толькі ў самым цэнтры аграгарадка, там, дзе прайдзенне СПК, пошта, клуб з бібліятэкай, крама, ашчадная каса, на некаторых дамах з тэлевізійнымі "талеркамі" знайшоўся указальнікі з называм вуліцы. Падобнае няવеданне назывы сваёй вуліцы прышлося адзначыць і ў жыхароў вуліц Пралетарской, Міру і іншых.

Большасць жыхароў аграгарадка ўпэўнены, што яны гавораць "па-руску", хаячушадзіцца ўсёй звычайнай заходнебеларускай трасянікай. Каторы за ўсмі гаворку акрамя "здрасце" і "да свіданія" больш нічога "рускага" і не вымавіць. Дзіўна, горка і недарочна чуць падобнае ў глыбінцы Беларусі.

Як горка і нават агідна ўспрымаць аповаяд майго калегі - чулага, спагадлівага 18-гадовага слонімскага хлопца, які ў школе меў за беларускую "тройку", а па-сапраўднаму не

пра-чягваюць жыць ва ўжо далёкім мінульым. Праўда, нейкія нязначныя зруші да свайго, да новага ўжо з'явіліся. Так, саўгас імя XVIII партз'езду ператварылі ў СПК "Сынкавічы". Жыхары заасфальтаваных вуліц у кірунку вуліцы Мічурына грэбліві кідаюць: "Дзярэўня". Падобна, адзінае, што злучае ўсіх жыхароў гэтай вёскі - аграгарадка, дык толькі крама.

Паступова высьветліў, што ў вёсцы Елка ніяма ніводнай яліны. На далёкім яе ўскрайку бачыў толькі некалькі сасонак.

Наведаў Елкаўскую бібліятэку. Бібліятэкарка, А.У. Дзянішчык, прыняла мяне стрымана-ветліва, аднак дазволіла пазнаёміцца з фондам бібліятэкі і перыядычнымі паступленнямі. Яна ж звярнула маю ўвагу на тое, што мясцоў вызўсёды ў словах "Сынкавічы", "сынкавіцкі" націск робяць на першы склад, адпаведна і пішуць. Хаця ў слоўніках і даведніках гэтыя словаў пішуцца праз "o" і націскам на другім складзе. Цікава. Трэба высьветліць. Ужо пасля вяртання дадому мае спробы высьветліць належнага напісання гэтага завяршыліся збітнёжанасцю: каму ці чаму верыць?

Калі апошніяе выданне беларускай энцыклапедіі сведчыць: "Сынкавіцкая царква-крэпасць ... у в. Сынкавічы..." (т. 15, Мн.: "Бел. энц.", 2002, стар. 320), дык нарматыўны даведнік "Назвы населеных пунктаў Рэспублікі Беларусь. Гродзенская вобласць" сцвярджае: "Сынкавіцкі сельсавет, в. Сынкавічы (Мн.: "Тэхнагогія", 2004, стар. 213).

Дзякуючы бібліятэкарцы даведаўся, што ў вёсцы Елка 441 жыхар. А ў акрузе, у якую ўключаны чатыры вёскі, стала жыве 641 чалавек. З іх 420 - чытаки Елкаўской бібліятэкі, у фондзе якой налічваецца 8.680 асобнікаў кніг. Добрую трэць з іх складаюць кнігі беларускай мастацкай літаратуры. І вуліцы з падобнымі назвамі - "Октябрская", "Советская", "Пушкіна". Наведаць царкву, дзе служылі малебен з нагоды чарговага дня народзінаў Ларысы Геніюш - вядомай беларускай паэткі, сталай жыхаркі Зэльвы. Пабывалі ў музее літаратуры і праваўнай дзеянасці гэтай шчырай верніцы, які створаны пры царкве. Потым з той жа нагоды

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 24.09.2012 г. у 10.00. Замова № 1639.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 3850 руб., 3 мес.- 11550 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдаўшы Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдактары:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by